

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

درس چهارم منطق پایه دهم انسانی

مهدیه شریفی پور دبیر منطق

شهرستان بندر خمیر گروه آموزشی مدرس
سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۴۰۱

www.my-dars.ir

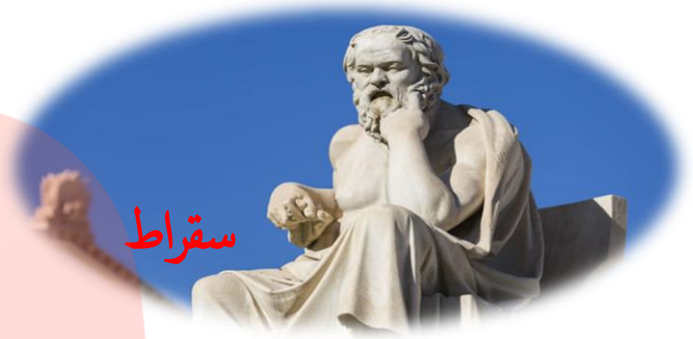

درس چهارم

انقسام و شرایط تعریف

www.my-dars.ir

حکیمانه کاندرا این کردند تصنیف
 چنین گفتند در هنگام تعریف:
 ز ترتیب تصوره‌های معلوم
 شود تصدیق نامفهوم مفهوم
 ولی ترکیب از چه و چون
 بود محتاج استعمال قانون

شیخ محمود شبستری «گلشن راز»

www.my-dars.ir

اهداف کلی:

۱- آشنایی با تعریف لغوی «لفظی»

۲- آشنایی با تعریف از طریق ذکر مصادیق

۳- آشنایی با تعریف مفهومی

۴- آشنایی با شرایط تعریف صحیح تحت چهار عنوان

الف - واضح بودن
ب- جامع بودن

ج- مانع بودن
د- دوری نبودن

www.my-dars.ir

اهداف جرئی:

بعد از پایان درس فراگیر باید بتواند:

۱-تعریف لغوی را بیان کند.

۲-تعریف مفومی را بیان کند.

۳-تعریف از طریق ذکر مصادیق را با ذکر مثال تعریف کند.

۴-شرایط تعریف را نام ببرد و هر کدام را تعریف کند.

۵-جامع بود تعریف را توضیح دهد.

۶-مانع بودن و دوری نبودن تعریف را شرح دهند.

در این درس ابتدا با سه قسم تعریف آشنا می شویم:

- تعریف لغوی «لفظی»
- تعریف از طریق ذکر مصادیق
- تعریف مفهومی

سپس شرایط تعریف صحیح را تحت چهار عنوان ذکر می کنیم.

- واضح بودن
- جامع بودن
- مانع بودن
- دوری نبودن

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

اصطلاحات جدید:

تعریف لغوی: معنای لغوی یک مفهوم یا نحوه شکل گیری لغوی آن بیان می شود.

تعریف مفهومی: تعریف یک مفهوم با دسته بندی ویژگی مشترک با سایر مفاهیم مشابه و ویژگی های خاص آن شی.

تعریف از طریق ذکر مصادیق: در این تعریف به ذکر نمونه ها یا تصاویری از مصادیق مفهوم مورد نظر می پردازیم.

جامع بودن: از شرایط تعریف صحیح است؛ بدین معنا که تعریف باید تمامی

مصادیق مفهوم مورد نظر را در برگیرد. www.my-dar.com

مای درس

اصطلاحات جدید:

مانع بودن تعریف: از شرایط تعریف صحیح است؛ بدین معنا که تعریف باید تنها بر مصادیق مفهوم مورد نظر صدق کند، نه مصادیق مفاهیم دیگر.

دوری نبودن تعریف: از شرایط تعریف صحیح است؛ بدین معنا که تعریف یک چیز از خود آن شیء در تعریف نباید استفاده نمود.

معرف: تعریف

مای درس

معرف: مفهومی که قصد تعریفش را داریم
گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

ایستگاه تفکر

اگر فردی یک مفهوم را نشناسد و نداند چیست، مثلا کسی نمی داند «گریپ فروت»

digikala

«چيست ، ما او را چگونه با اين مفهوم آشنا می کنیم .
الف: ممکن است ما عکسی از « گریپ فروت» به او نشان دهیم.

ب: ممکن است با توجه به شناختی که از «گریپ فروت» داریم ویژگی های آن را بیان کنیم.

مثلا می گوئیم :میوه ای است از مرکبات با پوستی زرد رنگ کمی بزرگتر از پرتقال و با طعم ترش مایل به تلخ.

ج: یا به سراغ معنای لغوی آن برویم و بگوئیم «گریپ فروت» میوه توسرخ

www.my-dars.ir

همین طور که در مثال بالا مشاهده کردین سه مدل تعریف برا گریپ فروت ارائه کردیم.

تعریف لغوی: گفته شد «گریپ فروت» میوه ای است تو سرخ.

تعریف مفهومی: بیان ویژگی ها و اوصافی که از ان مفهوم می دانیم و می شناسیم.

تعریف از طریق ذکر مصادیق: همان طور که در این مورد تصویر «گریپ فرود» را آوردیم.

ما برای روشن شدن تصورات و مفاهیم مجهول دست به تعریف آن میزنیم و از تعریف و از طریق تعریف و با استفاده از تصورات معلوم ، به تصورات مجهول می رسیم.

گروه آموزشی عصر
تعریف

تصورات معلوم ← www.my-dars.ir ← تصورات مجهول

علت آموختن تعریف صحیح چیست؟

گاهی اوقات ریشه اصلی اختلافات ناشی از مشخص نبودن مفاهیم و نداشتن تعریف دقیق از آن هاست. به همین دلیل نحوه تعریف صحیح مفاهیم را باید آموخت تا دچار خطای ذهنی نشویم. پس یاد می گیریم که تعریف به سه نوع است.

اقسام تعریف:

۱- تعریف لغوی

۲- تعریف از طریق ذکر مصادیق

۳- تعریف مفهومی

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

تعریف لغوی:

عمدتاً به دو شیوه صورت می گیرد:

- ۱ بیان معنای لغوی یک مفهوم ← مثال: بهمن = اندیشه نیک، نام یک فرشته، نام ماه یازدهم سال
- ۲- بیان نحوه شکل گیری لغوی آن ← مثال: بهمن = مرکب از به «خوب و نیک» + مَن «نفس و اندیشه»

مای درس

نکته:

در تعریف لغوی از اصطلاحات و لغات مترادف و آشنا برای شنونده استفاده می شود. نام دیگر «تعریف لغوی» را «تعریف لفظی» گویند.

تعریف از طریق ذکر مصادیق:

۱- ذکر نمونه و مصداق

۲- نشان دادن تصویر

۳- نشان دادن مصداق خارجی

۴- ذکر مورد مشابه

تعریف به مثال به یکی از این شیوه های صورت می گیرد.

این شیوه از تعریف در مواردی مناسب به نحوی مصادیق آن مفهوم معرفی نمود.

علامت رانندگی: به تابلوهایی مانند و و علامت رانندگی می گویند.

مرکبات: پرتقال، نارنگی، لیمو را و..... مرکبات گویند.

www.my-dars.ir

رودخانه: ارس، کارون، دز و ..... رودخانه هستند.

تعریف مفهومی:

تعریف مفهومی بیان خصوصياتی که باعث متمایز شدن یک مفهوم از مفاهیم دیگر شود.
در این نوع تعریف ویژگی های مرتبط با مفهومی که قصد تعریف آن را داریم به دودسته تقسیم می کنیم.

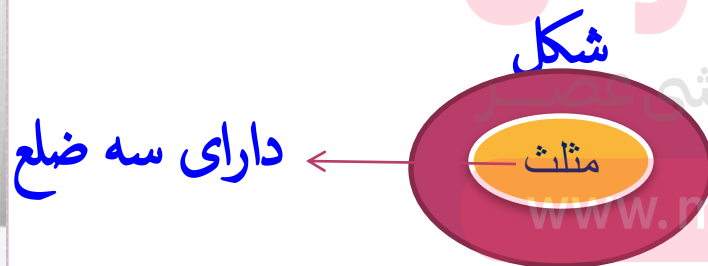
۱- ویژگی مفهوم مورد نظر با مفاهیم مشابه «امر عام»

۲- ویژگی های خاص آن مفهوم «امر خاص، منحصر به فرد»

و با استفاده از این دو دسته ویژگی مفهوم مورد نظر را تعریف می نمایم.

در تعریف مفهومی، تعریف را باید با «مفهوم عام» آغاز کنیم و سپس «مفهوم خاص تر» را بیان کنیم.

مانند:

مثلت: شکلی است که دارای سه ضلع است

مفهوم خاص

مفهوم عام

ترکیب انواع تعریف با یکدیگر:

- هدف از تعریف کردن، شناساندن مفاهیم و تصورهای مجهول برای شنونده است.
- ارائه مجموعه ای از چند روش مختلف برای تعریف، به معرفی بهتر آن مفهوم کمک می کند.

به مثال زیر توجه کنید:

انتشارات : جمع انتشار و نشر سازمانی است که فرایند تولید کتاب را برعهده دارد.

تعریف مفهومی

تعریف لغوی

مانند : انتشارات سمت ، انتشارات مدرسه و ...

گروه آموزشی عصر

تعریف از طریق ذکر مصادیق

www.my-dars.ir

شرایط تعریف صحیح :

تعریف های زیر را بخوانید و بگویید آیا به خوبی مفهوم مورد نظر را معرفی می کنند؟

- هوا: اسطقس* شفافی است که نور را از خود عبور می دهد. تعریف واضح نیست
- دانشگاه: مرکزی علمی که زیر نظر وزارت علوم تحقیقات و فناوری مدرک علمی اعطا می کند. جامع نیست

• مربع: شکل محدود به چهار ضلع. تعریف مانع نیست

• علت: چیزی است که معلول داشته باشد و معلول چیزی است که علت داشته باشد.

تعریف دوری

• اسطقس: در یونانی به معنای عنصر روزه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

شرایط تعریف صحیح

۱- واضح بودن:

در تعریف باید از واژه های آشنا برای شنونده استفاده کنیم تا واضح و قابل فهم باشد و نباید از واژه هایی استفاده نماییم که درک آنها برای شنونده دشوارترند و یا وی را به اشتباه می اندازند.

باید از مفاهیم **روشن تر** و **شناخته شده تر** استفاده کنیم .

از الفاظ مبهم و نامأنوس و ایهام و استعاره پرهیز کنیم
مانند :

قیمتی: ثمین « ثمین نامأنوس و ناشناخته تر از قیمتی است. »

هلال ماه: گوشواره آسمان «از استعاره استفاده شده است»

۲- جامع بودن:

تعریف باید تمامی مصادیق آن مفهوم را دربرگیرد و به اصطلاح «جامع افراد» باشد.

به عنوان مثال:

تعریف مثلث: «شکلی که دارای سه ضلع مساوی باشد» شامل برخی از انواع مثلث مانند مثلث قائم الزاویه نمی شود.

تعریف فلز:، تعریف فلز به عنصری که هادی الکتریسته است و در دمای معمولی جامد است شامل جیوه نمی شود

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

۳- مانع بودن:

تعریف باید تنها بر مصادیق آن مفهوم صدق کند و بر مصادیق مفاهیم دیگر صدق نکند و در اصطلاح «مانع اغیار» باشد
به عنوان مثال:

تعریف آینه: به «شیئی که نور را منعکس می کند درست نیست»
زیرا این تعریف تنها بر آینه صدق نمی کند و شامل سایر اشیای صیقلی نیز می شود.

نکته: گاه شرایط دوم و سوم را در کنار یکدیگر ذکر می کنند و می گویند تعریف باید جامع افراد و مانع اغیار باشد «جامع و مانع باشد» یعنی رابطه تعریف با مصادیق آن رابطه تساوی باشد
«و نه سایر نسبت‌های چهارگانه»

۴-دوری نبودن:

تعریف یک چیز با استفاده از خودش «تعریف شیء به خود» را تعریف دوری می نامند که تعریفی نادرست به شمار می آید.

به انتقال شیء از مکانی به مکان دیگر می گویند

حرکت مکانی:

در محل کار خود حضور می یابد.

تمام وقت

است که شخص به صورت

استخدام

نوعی

استخدام تمام وقت:

www.my-dars.ir

مای درس

گروه آموزشی عصر

سوالات:

۱- هدف از تعریف کردن چیست؟ هدف شناساندن مفاهیم و تصورهای مجهول برای شنونده است.

۲- شرایط تعریف صحیح را بنویسید. دوری نبودن - مانع بودن - جامع بودن - واضح بودن

۳- منظور از اینکه تعریف صحیح باید واضح باشد، چیست؟ در تعریف باید از واژه‌های آشنا برای شنونده استفاده کنیم تا واضح و قابل فهم باشد و نباید از واژه‌هایی استفاده نماییم که درک آنها برای شنونده دشوارترند و یا وی را به اشتباه می‌اندازند.

۴. یکی از شرایط تعریف صحیح این است که تعریف باید مانع اغیار باشد مقصود از مانع اغیار چیست؟ یعنی تعریف باید تنها بر مصادیق آن مفهوم صدق کند و بر مصادیق مفاهیم دیگر صدق نکند

www.my-dars.ir

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید.

۱- گاهی اویات ریشه اصلی اختلافات ناشی از مشخص نبودن مفاهیم و نداشتن ..... قیق از آنها است . **تعریفی**

۲ - تعریف ی تعریف ..... نام دارد. **لفظی**

۳- تعریف را با مفهوم ..... آغاز می کنیم و سپس مفهوم ..... را بیان می کنیم. **عام - خاص تر**

۴ - تعریف یک چیز با استفاده از خودش (تعریف شیء به خود) را تعریف ..... می نامند که **دوری** نادرست به شمار می آید. **دوری** روه آموزشی عصر

سوالات:

تعیین کنید کدام عبارت صحیح و کدام غلط می باشد.

۱- گاهی اوقت ریشه اصلی اختلافات ناشی از مشخص نبودن مفاهیم و نداشتن

تعریفی دقیق از آنهاست. **درست**

۲- با دسته بندی ویژگی های یک مفهوم به ویژگی مشترک با سایر مفاهیم مشابه

(امر عام) و ویژگی خاص آن شی (امر خاص، ویژگی منحصر به فرد) به تعریف شیء می

پردازیم. **درست**

۳- تعریف را با مفهوم خاص آغاز می کنیم و سپس مفهوم عامتر را بیان می کنیم .

نادرست

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

خدایا چنان کن سرانجام کار تو خوشنود باشی و ما رستگار.

از حسن توجه عزیزان سپاسگزارم

شریفی پور

پایان

CODE: 1077403
www.parsstock.ir

parsstock

www.my-dars.ir

Saten.ir